וּמַדְלִיקִין לוֹ אֶת הַנֵּר. שכל מה שנצרך לאדם כדי חיותו, התירו בדיעבד להכינו מיום טוב לשבת בלא עירוב תבשילין. מַשּׁוּם רַבִּי יְצְחָק אָמְרוּ, אַף צוֹלִין לוֹ דָּג קָטָן. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, מִי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ עֵירוּבֵי תַּבְשִׁילִין, אוֹפִין לוֹ פַּת אַחַת, וְטוֹמְנִין לוֹ קְדֵרָה אַחַת, וּמַדְלִיקִין לוֹ אֶת הַנֵּר, וּמְחַמִּין לוֹ קִיתּוֹן אֶחָד של מים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף צוֹלִין לוֹ דָּג קָטָן.

תירוץ נוסף: רָבָא אָמַר, לְעוֹלָם מדברת משנתינו שֶׁהִנִּיחַ עירוב תבשילין, וְטעם בית שמאי שאסרו להטמין את החמין משום דְּשַׁאנֵי הַטְמָנָה דְּמוּכְחָא מִלְּתָא דְּאַדַּעְתָּא דְּשַׁבָּתָא קָעָבֵיד – שמוכח וניכר מתוך ההטמנה עצמה, שנעשית שלא לצורך יום טוב, שכן הדרך להטמין לצורך מחר. ואין העירוב מתיר אלא מלאכות שיכול הרואה לחשוב שנעשית לצורך יום טוב. אביי מקשה על רבא: אַיתְיבֵיהּ אַבַּיֵי, חֲנָנְיָה אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין אוֹפִין מיום טוב לשבת אֶלָּא אִם כֵּן עָרַב בְּפַת, וְאֵין מְבַשְּׁלִין אֶלָּא אִם כֵּן עָרַב בְּתַבְשִׁיל, וְאֵין טוֹמְנִין אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ לוֹ חַמִּין טְמוּנִין מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. הָא אִם הָיוּ לוֹ חַמִּין טְמוּנִין, מִיהָא עָבִיד – יכול הוא לסמוך על עירוב זה להטמין מיום טוב לשבת, וְאַף עַל גַּב דְּמוּכְחָא מִלְּתָא דְּאַדַּעְתָּא דְּשַׁבָּתָא קָעָבִיד. נמצא כי אף לבית שמאי מועיל העירוב אף להטמנה. אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי, כְּגוֹן שֶׁעָרַב לְזֶה – שבישל או אפה לשם עירוב, וְלֹא עָרַב לָזֶה – ולא טמן לשם עירוב. וּכדעת חֲנָנְיָה הִיא, וְאַלִּיבָּא – בשיטתם דְּבֵית שַׁמַּאי, שאין די בעירוב אחד, אלא כל מין על מינו, בפת לאפיה, בתבשיל לבישול, ובחמין טמונים להטמנה:

* * *

שנינו במשנה: וְאֵין זוֹקְפִין אֶת הַמְּנוֹרָה: מבררת הגמרא: מַאי קָא עָבִיד – מה היא זקיפה זו, ומפני מה נאסרה. מבארת הגמרא: אָמַר רַב חִנָּנָא בַּר בִּיסְנָא, הָכָא בִּמְנוֹרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת [–שנראה] כְּבוּדָּה, דְּבֵית שַׁמַּאי חולקים שמתחברים זה בזה] עָסְקִינַן, וכשנפלה נפרדו חוליותיה, וכשמרכיבם מחדש, יש חשש דְּמָחֲזֵי [–שנראה] כְּבוֹנֶה, דְּבֵית שַׁמַּאי אוסרים דְּסָבְרֵי יֵשׁ תורת בִּנְיָן בִּכְלִים, ושיעור מלאכת בונה, בכל שהוא. וּבֵית הִלֵּל מתירים דְּסָבְרֵי, אֵין בִּנְיָן בִּכְלִים, וְאֵין תּוֹרַת בִּכְלִים, שאין איסור בכלים אלא אם עשה מלאכה, כגון ממחק או אורג או תופר, שהם אבות מלאכה לכשעצמם, אבל החזרת החוליות למקומן שאין בזה אלא משום בנין לא נאסרה, משום שאין בנין אלא בבתים ואהלים.

* * *

עוּלָּא אִיקְּלַע – הזדמן לְבֵי רַב יְהוּדָה בליל יום טוב, קָם שַׁמְעֵיהּ – משרתו של עולא, וְקָרָא לֵיהּ לְשַׁרְנָא – הגביה את פי הנר באופן שיסתלק השמן שבנר מן הפתילה, ובכך תמהר הנר לכבות. אֲתֵיבֵיהּ רַב יְהוּדָה לְעוּלָּא, שנינו בברייתא, הַנּוֹתֵן בשבת שֶׁמֶן בַּנֵּר, חַיָּיב מִשּׁוּם מַבְעֶיר, שבכך מתחזקת הלהבה. וְהַמְסַתֵּף ונוטל שמן מִמְּנוּ ואוכלו חַיָּיב מִשּׁוּם מַכֶּבֶּה, לפי שכשמתמעט השמן נחלש כח האש ומתעמעם האור, ואף ביום טוב אסור לעשות כן שהרי הכיבוי נאסר אף ביום טוב. אָמַר לֵיהּ עולא, לָאו אַדַּעְתַּאי – לא עשה כן השמש על דעתי, אלא לרצונו, ושלא כדין:

* * *

דין נוסף בענין השימוש בנר: אָמַר רַב, קַנְבָּא שְׁרֵי – מחיטת ראש הפתילה וניקויה מהפחם בכדי שהשלהבת תאיר יפה, מותרת ביום טוב:

* * *

בְּעָא מִינֵּיהּ אַבָּא בַּר מַרְתָּא מֵאַבַּיֵי, מַהוּ לְכַבּוֹת אֶת הַנֵּר ביום טוב מִפְּנֵי דָּבָר אַחֵר – כדי לשמש את מיטתו. האם נחשבת הנאת הגוף כצורך אוכל נפש או לא. אָמַר לוֹ, אֲפִשָּׁר להוציא את הנר ולהניחו בְּבֵית אַחֵר, ועל כן אין להתיר את הכיבוי. הוסיף ושאלו, אֵין לוֹ בֵּית אַחֵר, מַאי, האם מותר לכבות. השיבו אביי, אֲפִשָּׁר לַעֲשׂוֹת לוֹ מְחִיצָה בסדין בינו לבין הנר. הוסיף ושאלו, אֵין לוֹ סדין לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה, מַאי. השיבו אביי, אֲפִשָּׁר לִכְפּוֹת עָלָיו אֶת הַכֶּלִי ולהאפיל על אורו. הוסיף ושאלו, אֵין לוֹ כֶּלִי מַאי. אָמַר לֵיהּ אביי, אָסוּר לכבות את הנר, משום שאין הנאת הגוף נחשבת לאוכל נפש. אבא בר מרתא מקשה לאביי מדברי התוספתא: אַיתְיבֵיהּ, אֵין מְכַבִּין ביום טוב אֶת הַבַּקַעַת [–חתיכת עץ שבוערת] כְּדֵי לָחוּם עָלֶיהָ, לפי שאין הכיבוי צורך יום טוב. וְאִם בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִתְעַשֵּׁן הַבַּיִת, אוֹ מִקְּדֵרָה ויתקלקל התבשיל, מוּתָּר לכבותה. ואף שלמנוע עישון הבית אינו צורך אוכל נפש, אלא צורך הנאת הגוף. אָמַר לֵיהּ אביי, הָהִיא תוספתא בשיטת רַבִּי יְהוּדָה הִיא, שהתיר לעשות אף מכשירי אוכל נפש ביום טוב, משום שדרש 'הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם', 'לכם' לכל צרכיכם. ולשיטתו לאו דווקא צרכי אכילה הותרו. וּכִי קָאָמְרִינָא אֲנָא לאסור כיבוי לצורך תשמיש, אמרתי כן לְשִׁיטַת רַבָּנָן האוסרים מכשירי אוכל נפש, משום שדרשו מ'הוא לבדו', שדווקא אוכל נפש הותר, ולא מכשיריו.

* * *

בְּעָא מִינֵּיהּ אַבַּיֵי מֵרַבָּה, מַהוּ לְכַבּוֹת אֶת חֲדַלְקָה בְּיוֹם טוֹב. מפרש אביי את שאלתו, הֵיכָא דְּאִיכָּא סַכָּנַת נְפָשׁוֹת לֹא קָא מַבָּעְיָא לִי, דְּאַפִּילּוּ בְּשַׁבָּת שָׁרֵי לעשות כל מלאכה לצורך פיקוח נפש. כִּי קָמַבָּעְיָא לִי, לכבותה מִשּׁוּם אִבּוּד הַמָּמוֹן שיגרם מהדליקה, מַאי. אָמַר לֵיהּ רבה, אָסוּר. הקשה אביי לרבה: אַיתְיבֵיהּ, אֵין מְכַבִּין אֶת הַבַּקַעַת כְּדֵי לָחוּם עָלֶיהָ, וְאִם בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִתְעַשֵּׁן הַבַּיִת אוֹ הַקְּדֵרָה, מוּתָּר. הרי שהותר כיבוי אף לשאר צרכי הגוף, ויש להתיר כיבוי הדליקה שלא יהא מוכרח לשבת בשרב או בגשמים. השיב לו רבה, הָהִיא רַבִּי יְהוּדָה הִיא, כִּי קָאָמְרִינָא אֲנָא לְרַבָּנָן. כפי שנתבאר לעיל.

* * *

בְּעָא מִינֵּיהּ רַב אַשִׁי מֵאֲמֵימַר, מַהוּ לְכַחֵל אֶת הָעַיִן – לשים כחול בעין לרפאותה בְּיוֹם טוֹב. מפרש רב אשי את שאלתו, הֵיכָא דְּאִיכָּא סַכָּנָה בחולי זה, כְּגוֹן רִירָא – דלקת העין שמעלה ריר שמגלידּ תמיד, וכן דִּיצָא – דקירת העין, או דְּמָא – שנתקבץ דם בעין, או דְּמָעָתָא – שהעין מדמעת ללא הפסק, וְקַדָּחָתָא – התחממות העין, וּתְחָלַּת אוּכְלָא – בתחילת כל החולאים האלו, לֹא מַבָּעְיָא לִי, דְּאַפִּילּוּ בְּשַׁבָּת שָׁרֵי לעשות את כל הנדרש לרפואתם, כמבואר בגמרא (ע"ז כח:) שגידי עין תלויים בטרפשי הלב, ועל כן חולי העין מסכן את כל הגוף. כִּי קָמַבָּעְיָא לִי, בְּסוֹף אוּכְלָא – כשמחלות אלו קרובות להתרפא, וּפְצוֹחֵי עֵינָא – כבר נפקחה העין, ואינו כוחלה אלא כדי להיטיב את ראייתו, מַאי, האם מותר לכחול את העין לשם כך, או שאסור משום שהרפואה אסורה באיסור שבות, כדי שלא יבוא לידי שחיקת סממנין שאסורה משום טוחן. אָמַר לֵיהּ אמימר, אָסוּר. הקשה רב אשי לאמימר: אַיתְיבֵיהּ, 'אֵין מְכַבִּין אֶת הַבַּקַעַת, ואם בשביל שלא יתעשן הבית מותר'. הרי שמותר לעשות כל צרכי הנאת הגוף ביום טוב. ואף לכחול את העין מצרכי הגוף הוא. וְשַׁנֵּי – ותירץ לֵיהּ אמימר, כְּדַרְשָׁנֵי – כמו שתירצו אביי ורבה לעיל, שתוספתא זו רבי יהודה היא, אבל לחכמים לא הותר אלא אוכל נפש ממש.

* * *

אֲמֵימַר שָׁרֵי לְמִכְחַל עֵינָא מְנַכְּרֵי – על ידי גוי אף בְּשַׁבָּתָא, ואף בסוף החולי כשכבר אין בו סכנה. אִיבָּא דְּאָמְרֵי, אֲמֵימַר גּוּפֵיהּ – בו עצמו אירע המעשה שכָּחַל עֵינָא מְנַכְּרֵי בְּשַׁבָּתָא. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לַאֲמֵימַר, מַאי דַּעְתֵּיהּ להתיר על ידי נכרי, הלא הוא משום דְּאָמַר עוּלָּא בְּרֵיהּ דְּרַב עֵילָאי, כָּל צָרְכֵי חוֹלֶה שאין בו סכנה עוֹשִׂין עַל יְדֵי נָכְרִי בְּשַׁבָּת, וְכן אָמַר רַב הַמְנוּנָא, כָּל דָּבָר חולי שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, אוֹמְרִין לְנָכְרִי וְעוֹשֶׂה. אך עדיין אין בכך היתר לעשות את מה שעשית. כִּי הֲנֵי מִילֵּי שהתירו להתרפא על ידי נכרי, דווקא הֵיכָא דְּלֹא מְסַיַּיע הישראל בַּהֲדֵיהּ – יחד עם הנכרי במעשה הריפוי, אֲבָל מַר קָא מְסַיַּיע בַּהֲדֵיהּ הנכרי בפעולת הכיחול, דְּקָא עָמִיץ – עצם וּפָתַח אמימר את ריסי העין כדי שיכנס הכחול לעין, ונמצא שמסייע במעשה הריפוי. אָמַר לֵיהּ אמימר, אִיבָּא רַב זְבִיד דְּקָאֵי בָּתְרָךְ, שכבר הקשה עלי כקושייתך, וְשַׁנֵּי לֵיהּ – ותירצתי לו, שכל שאינו עושה את גוף המלאכה בעצמו אלא מְסַיַּיע מעט בידי הנכרי העושה, אֵין בּוֹ מַמָּשׁ. מאחר שהיה נעשה על ידי הנכרי גם בלא סיוע הישראל, אין נחשב המסייע כשותף בגוף המעשה.

המשך בעמוד קפא

* * *

אֲמֵימַר שָׁרֵא לְמִכְחַל עֵינָא על ידי ישראל לצורך רפואתה, בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שמכיון שאיסור מלאכה ביום טוב שני אינו אלא מדברי סופרים, יש לסמוך בו על רבי יהודה המתיר כל צרכי הגוף ביום טוב. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לַאֲמֵימַר, וְהָאָמַר רָבָא, מִי שֵׁמֵת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, יִתְעַסְּקוּ בּוֹ עַמְמִין – נכרים בקבורתו. אבל מי שמת בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, יִתְעַסְּקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל בקבורתו, וַאֲפִילּוּ בְּשֵׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה כן הוא, שביום השני יתעסקו אף ישראל בקבורתו. ואף שהוא חמור משאר יום טוב שני של גלויות, משום כבוד המת הקילו אף בו לענין הקבורה. ורק משום כבוד המת הקילו,

מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּבֵיצָה שנולדה ביום ראשון של ראש השנה לא הותרה באכילה ביום השני של ראש השנה, שקדושת היום השני כיום הראשון, ולא הקילו ביום שני אלא למת, ואם כך אף אין להקל ביום השני של ראש השנה לענין כיחול העין. אָמַר לֵיהּ אמימר, אָנָא כְּנַהַרְדְּעֵי סְבִירָא לִי, דְּאָמְרֵי שַׁפָּה בְּבֵיצָה הקילו ביום השני של ראש השנה, כשאר שני ימים טובים. וכמו כן, ביום השני יש להקל כרבי יהודה המתיר ביום טוב כל צרכי היום, ואף לכחול את העין. וּמַאי דַּעְתַּיְיהוּ לאסור ביום השני של ראש השנה, דִּלְמָא מְעַבְּרֵי לֵיהּ לְאֱלוּל, ושני הימים קדושתם אחד. אין לאסור משום כך, דְּהָא אָמַר רַב חִינָּנָא בַּר כַּהֲנָא, מֵימוֹת עֶזְרָא וְאֵילָךְ לֹא מָצִינוּ אֱלוּל מְעוּבָּר, לכן אף שנוהגין שני ימים ראש השנה הרי הם כשאר שני ימים טובים של גלויות, ויש להקל ביום השני:

* * *

שנינו במשנה: וְאֵין אוֹפִין פִּתִּין גְּרִיצִין אֶלָּא רְקִיקִין: תָּנוּ רַבָּנָן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין אוֹפִין פַּת עָבָה בְּפֶסַח, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. סברה הגמרא שנחלקו בפסח דווקא, ומשום חשש חמץ. שואלת הגמרא: וְכַמָּה שיעורה של פַּת עָבָה שהתירו בית הלל. משיבה הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא, טֶפַח, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּלֶחֶם הַפָּנִים ששיעור עוביו טֶפַח. ולא היה בא אלא ממצה בלבד. מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף, מה הראיה מלחם הפנים, אִם אָמְרוּ להתיר טפח בְּדבר המסור לכהנים שהם זְרִיזִין ויכולו להזהר מחימוץ, וכי יֹאמְרוּ כן גם בְּמצה המסורה לכל שֶׁאֵינָן זְרִיזִין. עוד הקשה: אִם אָמְרוּ בְּלחם הפנים שהוא פַּת עֲמֵלָה – שנלושה היטב, שהיו עמלים בה הרבה, ומתוך כך לא היו ממהרות להחמיץ. וכי יֹאמְרוּ כן אף בְּפַת שֶׁאֵינָהּ עֲמֵלָה ועשויה להחמיץ. עוד הקשה: אִם אָמְרוּ בלחם הפנים הנאפה בְּעָצִים יְבֵשִׁים שחומם מרובה, וכי יֹאמְרוּ כן אף בנאפה בְּעָצִים לַחִים שאין חומם מרובה, ויש לחוש לחימוץ. ועוד, אִם אָמְרוּ כן בנאפה בְּתַנּוּר של המקדש שהיה חַם בכל עת, שהיה מוסק בקביעות לצורך אפיית המנחות וצליית בשר הקדשים, וכי יֹאמְרוּ כן אף בְּתַנּוּר צוֹנֵן. ועוד, אִם אָמְרוּ בְּתַנּוּר שֶׁל מקדש העשוי מַמָּתֶכֶת שחומה מרובה, וכי יֹאמְרוּ כן בְּתַנּוּר שֶׁל חֶרֶס.

מפרשת הגמרא מחלוקת בית הלל ובית שמאי בדרך אחרת: אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, שְׁאָלִית – שאלתי אֶת רַבִּי בִּיחוּד – ביני לבינו, וּמַנּוּ, רַב – הוא רבו של רב ירמיה, מַאי היא פַּת עָבָה. והשיבו רב, פַּת מְרוּבָּה בכמות, שיש באפייתה טירחא יתירה, ואינו צריך את כולן לבו ביום, משום כך אסרוה בית שמאי, ולא משום חשש חמץ. ובית הלל מתירין אף בזאת, משום שהפת נאפית יותר יפה בזמן שהתנור מלא. אִיבָּא דְּאָמְרֵי, אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב, שְׁאָלִית אֶת רַבִּי בִּיחוּד וּמַנּוּ רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ, מַאי פַּת עָבָה, והשיב לי, פַּת מְרוּבָּה. מפרשת הגמרא: וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ פַּת עָבָה, מְשׁוּם דְּנַפְשָׁא בְּלִישָׁה – שבזמן שלשים הבצק יחד, העיסה היא עבה. אִי נָמֵי, בְּאַתָּרֵיהּ דְּהַאי תַּנָּא – במקומו של תנא זה, לְפַת מְרוּבָּה, ׳פַּת עָבָה׳ קָרוּ לֵיהּ. מקשה הגמרא: מִכְּדֵי – הלא טעמם של בית שמאי האוסרים ללושה, הוא מְשׁוּם דְּקָמָרַח ביום טוב מֵרֹחָא דְּלָא צָרִיךְ הוּא. ואם כן, מַאי אַרְיָא שנחלקו דווקא ביום טוב של פֶּסַח, אֲפִילּוּ בְּשַׁאָר יָמִים טוֹבִים נָמֵי יש לאסור לאפות פת מרובה. מתרצת הגמרא: אֵין הָכִי נָמֵי – אכן גם בשאר ימים טובים נחלקו, וְתַנָּא זה כששנה את הברייתא בְּיוֹם טוֹב דְּפֶסַח קָאֵי – עמד אז, ועל כן נקט פסח. ומוכיחה הגמרא כן: תָּנֵיא נָמֵי הָכִי, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין אוֹפִין פַּת מְרוּבָּה בְּיוֹם טוֹב, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. הרי שנחלקו בכל הימים טובים:

משנה

אַף הוּא – רבן גמליאל אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים לְחָכָם. מְכַבְּדִין – מטאטאים ביום טוב את בֵּית הַמִּטּוֹת – הבית שבו אוכלים ומסובין בו על המיטות. וּמַנִּיחִין אֶת הַמּוּגְמָר – הלבונה [מין בושם] בְּיוֹם טוֹב על גבי הגחלים כדי לבשם את הבית. שכל מלאכה שהיא לצורך הנאת הגוף, מלאכת אוכל נפש היא, והותרה ביום טוב. וְעוֹשִׂין גְּדִי מְקוּלָּם – צלוי כשהוא שלם, כשכרעיו ובני מעיו תלויים לצידו, בְּלֵילֵי פְּסָחִים. והיו עושים כן זכר לקרבן פסח שהיה במקדש, שנאמר (שמות יב ט) ׳עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ׳.

וַחֲכָמִים אוֹסְרִין בכל אלו. בכיבוד הבית, משום השוואת גומות האסור משום בונה. וכיון שהמלאכה מוכרחת לבוא כתוצאה ממעשהו, שלא יתכן שלא יושוו הגומות על ידי הכיבוד, על כן נאסר אף שאינו מתכוין להשוואת הגומות. במוגמר אסרו, משום שלא הותרו ביום טוב אלא צרכים השוים לכל נפש, כמו שנאמר (שמות יב טז) ׳אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נָפֶשׁ, הוא לבדו יעשה לכם׳. אך הנאה זו אינה צורך אלא למפונקים בלבד, או למי שריחו רע. וגדי מקולס אסרו, משום שנראה כקדשים, ויבואו מתוך כך להקדיש ולאכול קדשים בחוץ:

* * *

גמרא

אָמַר רַב אַסִּי, מַחֲלוֹקֶת רבן גמליאל וחכמים היא האם מותר לְנַמֵּר – להניח הלבונה על הגחלים מתחת לבגדים כדי לבשמם. שאסרו חכמים משום שאין בגימור זה הנאת הגוף, אלא תיקון הבגדים. אֲבָל בכדי לבשם את הבית בשביל שיוכל האדם לְהָרִיחַ בו, לְדִבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר, שהרי הנאת הגוף היא וכצורך אוכל נפש. שואלת הגמרא: מֵיתִיבִי, אֵין מְכַבְּדִין בֵּית הַמִּטּוֹת בְּיוֹם טוֹב. וְשֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל מְכַבְּדִין. אָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בַּר צָדוֹק, פְּעָמִים הָרַבֵּה נִכְנַסְתִּי אַחַר אַבָּא לְבֵית רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְלֹא הָיוּ מְכַבְּדִין בֵּית הַמִּטּוֹת בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא מְכַבְּדִין אוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וּפוֹרְסִין עֲלֵיהֶם סְדִינִין כדי שבשעת הסעודה יפלו עליהם הפירורים והעצמות, וּלְמָחָר כְּשֶׁהָאוֹרְחִים הקרואים לסעודת הנשיא לכבוד יום טוב היו נִכְנָסִין, היו מְסַלְקִין אֶת הַסְּדִינִין עם הלכלוך שעליהם, וְנִמְצָא הַבַּיִת מִתְכַּבֵּד מֵאֲלָיו. וְאָמְרוּ לוֹ לרבי אליעזר בר צדוק, אִם בֵּן אַף בְּשַׁבָּת מוּתָּר לַעֲשׂוֹת בֵּן, ולא היו חכמים נחלקים על רבן גמליאל בזה. אלא בהכרח התיר רבן גמליאל לכבד בידים אף ביום טוב עצמו. ממשיכה הברייתא: וְאֵין מַנִּיחִין אֶת הַמּוּגְמָר בְּיוֹם טוֹב. וְשֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל מַנִּיחִין. אָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בַּר צָדוֹק, פְּעָמִים הָרַבֵּה נִכְנַסְתִּי אַחַר אַבָּא לְבֵית רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְלֹא הָיוּ מַנִּיחִין אֶת הַמּוּגְמָר בְּיוֹם טוֹב עצמו, אֶלָּא מְבִיאִין עֲרֵדַסְקָאוֹת – כלי קטורת מנוקבים שֶׁל בַּרְזֶל, וּמְעַשְּׁנִין אוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב על ידי ששמו לבונה על גבי גחלים, וּפוֹקְקִין – סותמין נִקְבֵיהֶן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב לשמור שהעשן והריח לא יצאו, וּלְמָחָר כְּשֶׁהָאוֹרְחִים נִכְנָסִין היו פּוֹתְחִין אֶת נִקְבֵיהֶן כדי שיתפשט הריח החוצה, וְנִמְצָא הַבַּיִת מִתְבַּשֵּׂם מֵאֲלָיו. אָמְרוּ לוֹ, אִם בֵּן לא היו נחלקים עליו חכמים בדבר, שאַף בְּשַׁבָּת מוּתָּר לַעֲשׂוֹת בֵּן, שהרי לא נעשית במוגמר שום מלאכה בשבת, אלא בהכרח שאף ביום טוב עצמו התיר רבן גמליאל לגמר. ומכל מקום מוכח מדברי הברייתא, שהמחלוקת בין רבן גמליאל לחכמים היא בהנחת המוגמר על מנת להריח בו, שלצורך האורחים שיריחו עשו כן. ושלא כדברי רב אסי שלדברי הכל מותר להניח המוגמר כדי להריח בו.

מפרשת הגמרא מחלוקתם באופן אחר: אֶלָּא אִי אִתְּמַר, הָכִי אִתְּמַר. אָמַר רַב אַסִּי מַחֲלוֹקֶת בהנחת המוגמר על מנת לְהָרִיחַ בו, שרבן גמליאל התיר, שכל צורך הנאת הגוף הותר ביום טוב, וחכמים אוסרים משום שאין זו הנאה השוה לכל נפש. אֲבָל לְנַמֵּר בו את הבגדים לדברי הכל אָסוּר, משום שלא הותרו ביום טוב אלא צרכי הנאת הגוף בלבד.

* * *

אִיבַּעְיָא לְהוּ, מַהוּ לְעַשֵּׁן ביום טוב את הפירות בעשן הבשמים, כדי שיקלטו את טעם הבושם. רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב, אָסוּר, מפני שיש בכך משום איסור מלאכה ביום טוב, כמבואר בסמוך בדברי רב הונא. ולא הותר אלא צורך השוה לכל נפש, אבל העישון אינו צורך אלא לאיסטניסים בלבד. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, מוּתָּר, משם שצורך השוה לכל נפש הוא, ואף העניים נהנים בו. ומה שאינם עושים כן, הוא מפני שאין מצוי בידם לעשותו. רַב הוּנָא אָמַר אָסוּר, כפי שנתבאר בדברי רב, ויש בו איסור מלאכה מִפְּנֵי שֶׁבנתינת הבושם על גבי הגחלים הרי הוא מְכַבֶּה אותם. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לרב הונא, וְנֵימָא מַר שהאיסור הוא מִפְּנֵי שֶׁמַּבְעִיר הוא את הבושם בנתינתו על גבי הגחלים, והוא אב מלאכה. אָמַר לֵיהּ רב הונא, אכן יש לאסור את העישון משום שני אבות מלאכה שיש בו, שבִּתְחִלָּתוֹ מְכַבֶּה וּבְסוֹפוֹ מַבְעִיר, ונקט בדבריו את המלאכה הראשונה הנעשית בו.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לתת את הבושם עַל גַּבֵּי נַחֶלֶת אָסוּר ביום טוב, משום שיש בו משום מכבה ומבעיר כאמור.